

Sofie Bruuns foredrag om Dronning Karoline Amalie

Taler

Sofie Bruun
Kvinderetsforkæmper og
foredragsholder

Sted

Kjellerup, Viborg Amt

Omstændigheder

Fra kilden:

Foredrag (noget forkortet), holdt paa Levring Højskole af Sofie Bruun.

Sig mig den gamle Saga, den bedste som jeg ved,

om Jesus og hans Ære og om hans Kærlighed,

Sig mig den mildt og stille med Alvors dybe Røst,

husk paa jeg er den Synder, som Jesus har forløst.

Naar jeg begynder med at citere disse Vers af Sankeys smukke Sang, saa er det, fordi de synes mig at være som et Udtryk for Karoline Amalies Væsen, idet den Inderlighed og Ydmyghed, som aander ud af dem, netop var nogle af de mest fremherskende Karaktertræk hos hende. Naar jeg nu skal fortælle lidt om hendes Liv og Personlighed, saa bliver det saaledes, som hendes Billede har formet sig for mig efter andres skriftlige eller mundtlige Overlevering og efter hendes egne efterladte og offentliggjorte Breve, thi jeg har desværre ikke kendt hende personlig, har ikke nogensinde talt med hende. Set hende har jeg ofte og faaet et Indtryk af den ædle Højhed, der var over hende. I mange Aar, lige til Grundtvigs høje Alderdom, hørte hun nemlig — om Vinteren naar hun boede i København — til hans stadige Tilhørerkreds i Vartov Kirke. Hun havde sin Plads i en Kirkestol lige inden for Døren ud til Løngangsstræde, og det var først, naar man havde hørt den velkendte Lyd af hendes Vogn, som standsede udenfor Døren, og set hende med sit milde og dog saa fuldendt fornemme Ansigt indtage sin Plads, at jeg syntes, alt var, som det skulde være, for at Gudstjenesten kunde begynde.

Karoline Amalie havde een Betingelse for at vinde det danske Folks Hjerter, og det var den, at hun selv var en dansk og danskfødt Prinsesse, saa hun havde den sjældne Lykke at blive Dronning i sit Fødeland, over sit *eget* Folk, som hun forstod og elskede over alt i Verden. Thi vel var der i hendes Slægt en Del tysk Blod, og vel taltes der i Hjemmet lige saa meget tysk som dansk — hvad der for Resten var Tilfældet i saa mange dannede Kredse den Gang, særlig i København — men hun var aldrig et Øjeblik af sit Liv i Tvivl om, at Danmark var hendes Fødeland, og hun sagde selv, at hun regnede det for een af sit Livs største Velsignelser, at hun var dansk. Ja, det har sikkert været det store Midtpunkt i hendes Liv, næst efter hendes Forhold til den levende Gud — eller jeg tør maaske i Stedet for *næst efter sige ved Siden af* , thi de to Ting, Kærligheden til Gud og Kærligheden til Fædrelandet, var sammenvoksede hos hende — at hun fik Lov til at »bo midt iblandt sit Folk.« Karoline Amalie var jo som bekendt en Datter af Prins Frederik Kristian, Hertug af Augustenburg, og Prinsesse Louise, som, efter hvad man nu ved, var en Datter af Kristian deri Syvendes ulykkelige Dronning, Karoline Mathilde, og den Mand, hun elskede: Struense, men som den Gang blev antaget for at være en ægtefødt Datter af Kristian den Syvende og Karoline Mathilde og altsaa en Helsøster til Kong Frederik den Sjette. De første ti Aar af sit Liv tilbragte Karoline Amalie, som blev født 1796, i København i nær Omgang med Frederik den Sjette, eller som han den Gang endnu hed: Kronprins Frederik og hans Familje. Men da Svogrene paa Grund af nogle politiske Spørgsmaal, som her ikke skal gøres nærmere Rede for, kom i et spændt Forhold til hinanden, flyttede Hertugen med sin Familje over til sit Gods, Augustenburg, paa Als; og her i disse forunderlige, skønne Naturomgivelser henrandt saa Karoline Amalies sidste Barndoms- og første Ungdomsaar.

Hertugen af Augustenburg var en god Familjefader og en fin og gennemdannet Personlighed, hvis Hjem altid stod aabent for, hvad der var i Tiden af Aand og Intelligens. Sikkert har Livet i Hjemmet med den aandelige Luftning, der var over det, haft ikke saa lidt at sige for Karoline Amalies Udvikling. Hun fik en udmærket Undervisning, og da hun havde et let Nemme og en glimrende Hukommelse, kom hun fuldt ud paa Højde med sin Tids Dannelse.

Men det, hun selv var sine Forældre allermest taknemmelig for, var, at de havde opdraget hende som *Menneske* og ikke som Prinsesse. I København havde hun daglig omgaaedes sine Kusiner, Kronprinsens Smaapiger. Paa og ved

Augustenburg var der ingen Børn, som var hendes jevnbyrdige, andre end hendes to Brødre, men hun fik saa frit Lov at vælge sine Omgangsfæller og Legekammerater blandt andre Folks Børn, vel særlig blandt Slottets Funktionærers. De legede da som Børn i Almindelighed, lavede Mad, kom fremmede o. s. v. Hun glemte senere i Livet ikke sine Barndomsvenner, og i alt Fald een af dem opsøgte hun mange Aar efter, da de begge var Enker, og fik hende til at tilbringe en Maaned hos sig paa Sorgenfri.

I religiøs Henseende var Hertugen en alvorlig Rationalist, og i den Aand opdrog han sine Børn. I samme Aand var ogsaa den Religionsundervisning, Karoline Amalie fik baade som Barn og ved Konfirmationsforberedelsen, saa i sin Ungdom kendte hun kun Kristendommen som en Lære med høje Idealer, men ikke som et Liv. Som et saadant skulde hun først senere lære den at kende, men da greb hun den ogsaa med hele sit varme Hjerte.

Hun var ikke mere end lige netop bleven voksen, da hun lærte den Mand at kende, der skulde blive afgørende for hendes Livs Skæbne. Det var hendes Moders Halvfætter, Kristian Frederik, en Søn af Kristian den Syvendes Halvbroder, Arveprins Frederik, sædvanlig kaldet »Pukkelfritz«. Prins Kristian Frederik var omtrent ti Aar ældre end Karoline Amalie. Han havde allerede een Gang været gift med den mecklenburgske Prinsesse Charlotte, men da Forholdet imellem dem var meget daarligt, og ingen af Ægtefællerne var den anden tro, blev Ægteskabet ophævet. Prinsen, som endnu kun var i Tyverne, var ikke til Sinds at forblive ved at gaa ene gennem Livet, og da han hørte Tale om sin unge Kusines store Skønhed, Ynde og Elskværdighed, rejste han til Als for med egne Øjne at se hende. Han blev straks stærkt betaget af hende, men vilde dog ikke, dels paa Grund af hendes Ungdom, og dels paa Grund af sine egne Forhold, endnu udtale det afgørende Ord. Han skulde nemlig lige rejse til Norge, hvor Kong Frederik den Sjette havde gjort ham til Statholder.

Efter omtrent et Aars Ophold i Norge under meget bevægede Forhold kom Prins Kristian tilbage til Danmark, og det snarest, han kunde, rejste han til Als. Der var i Mellemtiden Hertugen død, saa Karoline Amalies Moder var nu Enke, og hendes ældste Broder havde Hertugtitelen. Prins Kristian blev indbudt til at bo paa Augustenburg Slot, og der skete det saa en December Aften, at de to unge Mennesker gav hinanden deres Tro. Det »ja«, de gav hinanden, var for Livet, og det var fra hendes Side et ja saa fuldt og helt, som nogen Kvinde kan give det; han var den Mand, hun elskede fra sin første Ungdom til sin sidste

Stund. Han var mere overfladisk, havde under sit Ophold i Norge haft flere Planer om politiske Giftermaal og var hele sit Liv igennem grumme letsindig overfor Kvinder. Han havde baade før og efter sit Giftermaal mange løse Forbindelser; men det var hans Sanser, der raadede i disse, hans Hjerte havde ingen Del i dem; der er vist ingen Tvivl om, at han til Trods for alt kun elskede Karoline Amalie. Havde der ikke været den afskyelige Plet paa hans Karakter, kunde man have følt udelt Sympati for ham, og det var ikke underligt, at han kunde vinde en ung Piges Hjerte. Han var en idealt anlagt Personlighed med mange aandelige Interesser, gennemdannet, med megen Sans for og Kendskab til Videnskab og Kunst; dertil havde han et meget smukt Ydre og var ridderlig i hele sin Optræden. Det kan ogsaa straks siges, at deres Ægteskab blev meget lykkeligt. Om hun kendte hans Svaghed, ved ingen; det er vel næsten umuligt andet, men det blev i saa Fald hendes egen Hemmelighed.

Ikke ret længe efter Forlovelsen stod Brylluppet — den 22de Maj 1815 — og efter et kort Ophold i København tog de unge Folk Bolig i Odense, da Prins Kristian af Kongen var bleven udnævnt til Guvernør i Fyen. De søgte der Omgang ikke alene med Omegnens Adelsmænd, men ogsaa med Embedsmænd og Borgere, og mange Aar efter mindedes Folk endnu med stor Glæde det jævne, hyggelige, livlige og aandfulde Hjem hos Prins Kristian og Prinsesse Karoline.

Ved Vielsen i Augustenburg Slots kapel var der til Stede en syvaars Dreng. Det var Prins Frederik, den senere Kong Frederik den Syvende, Prins Kristians Søn med hans første Hustru. Han var et grumme vanskeligt Barn, idet han, foruden det meget store og gode, der var i hans Karakter, havde arvet en hel Del af sin Moders mildest talt uheldige Egenskaber. Det kan ikke andet end gøre et lidt vemodigt Indtryk, synes jeg, at Karoline Amalie, som var saa meget for saa mange fremmede Børn, ikke, efter hvad man kan skønne, kom til at være ret meget for eller fik nogen nævneværdig Indflydelse paa det Barn. der laa hende allernærmest, og hvem hun skulde være i Moders Sted. Jeg har ikke Begreb om, hvorvidt der i den Henseende kan rettes nogen Bebrejdelse mod Karoline Amalie, maaske kunde det ikke være anderledes. I de første Aar af hendes Ægteskab, mens de boede paa Fyen, havde de Drengen hos sig, og hun talte senere ofte om, hvor glad hun var ved Samlivet med ham den Gang. Men allerede 1819 begav Ægtefællerne sig paa en Udenlandsrejse, der varede 3 ½ Aar. Prins Kristian valgte selv de Mænd, der skulde lede Prinsens Opdragelse under deres Fraværelse og Valget var vist næppe ret heldigt. Da de kom tilbage, var Prins Frederik omtrent 14 Aar, vel allerede for gammel til, at hans Stedmoder

kunde faa Hold i ham. Det skal dog siges, at der altid vedblev at være et venligt og godt Forhold mellem Stedmoder og Stedsøn; men nogen særlig Hjertelighed mærker man ikke og endnu mindre nogen Indflydelse fra Karoline Amalie paa Frederik den Syvende. Selv fik hun aldrig Børn, hvad der var hende et stort Savn. Efter Hjemkomsten fra den ovenfor nævnte lange Udenlandsrejse, boede hun, først sammen med sin Mand, og efter hans Død som Enke, altid om Vinteren paa Amalienborg Slot i København og om Sommeren paa Sorgenfri Slot, en god Mils Vej fra København; her henrandt hendes Liv, kun afbrudt af et Par enkelte, kortere Rejser.

Jeg nævnte før Karoline Amalies Asyl. Det, hvorved hendes Navn er bedst kendt for Offentligheden, er hendes Kærlighedsgaver, og de var mange og store. Ikke ved man Tal paa alle de enkelte Mennesker, hun har hjulpet, og der var vist ikke noget Kærlighedsværk, som blev sat i Gang i hendes Tid, uden at hun paa en eller anden Maade var med deri; men mest af alt var det Børnene*), der laa hende paa Sinde, og hendes Navn er særlig knyttet til hendes eget Asyl med tilhørende Asylskole.

*) Det er betegnende, baade for hendes Mand og hende, at Dronningen, da de en Gang paa en Rejse sad og saa ud ad hver sit Vindue, spurgte: »Hvad tænker Du paa?« »Hvordan jeg bedst skal fremme Kunst og Videnskab; hvad tænker Du paa?« »Hvordan jeg bedst skal gøre noget for de fattige Børn.«

Den Gang havde man ikke som nu Asyler i hver en By i Landet; først 1828 blev det første Asyl — hvor Forældre kan sende deres Smaabørn hen om Morgen og hente dem om Aftenen igen, sikre paa, at de bliver godt passede, plejede og vogtede Dagen igennem, medens de selv er nødte til at gaa paa Arbejde - oprettet af det kvindelige Velgørenhedsselskab, og Karoline Amalie var medvirkende deri; men Aaret efter oprettede hun selv et Asyl, som med Rette kom til at bære hendes Navn, da hun selv afholdt alle Udgifter baade ved dets Oprettelse og dets Drift. I Asylet kunde Børnene imidlertid ikke være længere end til den skolepligtige Alder, 7 Aar, og det pinte ofte Karoline Amalie, at hun maatte slippe de Børn, hun havde sørget for som smaa, uden senere at vide, hvorledes det gik dem eller at kunne faa nogen Indflydelse paa dem. Hun forsøgte at oprette en Tilsynsforening, hvortil hun valgte Folk af alle Stænder, som skulde blive ved at følge Børnenes Udvikling baade i Skolen og Hjemmet, men det vilde ikke gaa; saa var det, at hun, som hun selv sagde, i et af de lykkeligste Øjeblikke af sit Liv — det var en Sommerdag, da hun kørte over den

jyske Hede — undfangede Planen til selv at oprette en Skole, der skulde knyttes til hendes Asyl, hvor hun saa kunde have Børnene lige til Konfirmationsalderen. Saa snart hun havde undfanget Planen, satte hun den ogsaa i Værk, og det varede ikke længe, før hun havde Skolen i Gang. Ved disse hendes Kærlighedsgerninger var det ikke blot Pengene, hun gav. Nej, hun gav sig selv, sin Personlighed, jeg kan godt sige sit Arbejde. Hun valgte selv med største Omhu Forstandere, Lærere og Lærerinder baade ved Asylet og ved Skolen — den første og vigtigste Betingelse for hende var, at det var kristne Mennesker, som kunde føre Børnene til Vorherre; — hun kom selv meget ofte begge Steder, forvissede sig om, at Børnene lærte noget, talte med dem, opmuntrede dem, ja legede med dem. Det var ogsaa altid en Fest for Børnene, naar Dronningen kom. Om Julen holdt hun Juletræ for dem, hvorved hun selv holdt en lille Tale og delte Julegaver ud til dem. Om Sommeren gav hun dem en Skovtur, som endte hos hende paa Sorgenfri, hvor Børnene blev trakterede med en god Aftensmad og fik sig en Svingom paa Grønningen i Haven, medens hun selv gik omkring og forærede dem Blomster. Hun kendte Børnene ved Navn og følte for hver enkelt af dem. Da hun Oprettede sin Asylskole, lagde hun selv Planen til, hvordan Undervisningen skulde ledes. Der har i de sidste 30-40 Aar her i Landet været talt og skrevet saa meget om »Skolen for Livet«, om det aandløse og usunde ved Remseri og Udenadslæren og det velsignelsesrige ved mundtlig Fortælling - undertiden næsten for meget — at vi har ondt ved at tænke os ind i en Tid, da de Tanker slet ikke var oppe. Saaledes var det dog den Gang, og det vidner maaske mere end noget andet om Karoline Amalies klare Syn for Barnehjertets Trang, at hun i sin Skoleplan som A og Ø fremhævede, at Børnene skulde faa Kendskab og Kærlighed til den bibelske Historie og Fædrelandets Historie samt Danmarks Geografi, og at dette Maal skulde naas ved levende, aandfuld, mundtlig Fortælling. Dernæst skulde Børnene naturligvis oplæres i praktiske Sysler, saa de kunde blive skikkede til med Dygtighed at optage en Gerning i en tjenende Stilling, som de fleste af dem jo vilde komme til at gaa ind til.

Naar de ovenfor nævnte Skoletanker var blevne saa levende hos Karoline Amalie, saa skyldtes det vistnok for en Del Paavirkning fra en Mand, der skulde faa en stor Betydning for hende, nemlig den bekendte Præst, Peter Rørdam. Det var Pastor Skaarup, som indførte ham hos Karoline Amalie. Rørdam gjorde straks med sin kraftige, meget ejendommelige Personlighed et overordentlig godt Indtryk paa Karoline Amalie, og dette Indtryk svækkedes ikke, men styrkedes, eftersom Tiden gik, og der udviklede sig imellem dem et af de

smukkeste Venskaber, som der vist nogensinde har været mellem Mand og Kvinde. Da et Grundtræk i begges Karakter var en aldrig svigtende Sandhedskærlighed, saa blev ogsaa deres Venkab præget deraf; det var trods al Dybde og Inderlighed i Følelsen alt andet end blødsødent, og de var aldrig bange for at sige hinanden Sandheden. Rørdam var stærkt greben af Grundtvig, saavel af hans kirkelige og folkelige Syn som af hans Skoletanker, og sikkert har Karoline Amalies Tanker om de Ting klaret sig meget ved Samtaler med ham, som var en ualmindelig dygtig Skolemand*).

*) Da Asylskolen blev oprettet, havde hun dog ogsaa gjort Bekendtskab med Grundtvig selv.

Rørdam blev nogle Aar senere Præst i Mern ved Præstø, men da — efter at Karoline Amalie var bleven Enke — Præstekaldet i Lyngby, hvorunder Sorgenfri hørte, blev ledigt, tog Myndighederne Hensyn til Enkedronningens Ønske og ansatte Peter Rørdam i det ledige Embede. Saaledes var han i en lang Aarrække lige til hendes Død ikke alene hendes Ven, men hendes Sognepræst, og om Sommeren, naar hun opholdt sig paa Sorgenfri, kom han daglig paa Slottet. Det er vist sjældent, at der er det Forhold imellem en Undersaat og hans Dronning, som der var imellem de to. Det kunde være fristende at fortælle en hel Del derom; men det vilde blive altfor langt. Allerbedst lærer man det at kende ved at læse den Brevveksling mellem dem, der er offentliggjort i en Bog om Peter Rørdams Liv, der udkom for nogle Aar siden.

Men størst Interesse har det dog maaske for os at se Karoline Amalies Forhold til Grundtvig. Allerede som ung havde hun hørt en Del Tale om Grundtvig, og den Tanke var kommen til hende, om det ikke skulde være ham, der vilde komme til at puste Liv i vor døde Kirke; men hun siger selv, at hun ikke ved, hvordan det er gaaet til, at det Haab er blegnet for hende. Den første, der atter førte hendes Tanker hen paa Grundtvig, var en Veninde af hende, Fru Zyphten, en aandfuld, kristelig Kvinde; men særlig var det dog, som før nævnt, Peter Rørdam, der atter og atter talte til hende om Grundtvig og udviklede hans Tanker for hende, og derved vakte et stærkt Ønske hos hende om at lære ham selv at kende. Det var i 1838, at hun første Gang mødtes med Grundtvig. Denne skulde have en Avdiens hos Prins Kristian for at takke ham, fordi han havde hjulpet til, at Grundtvig blev fri for Censur, som han havde været underkastet i adskillige Aar, og Karoline Amalie havde da bedt sin Mand om, naar Grundtvig kom, da ogsaa at føre ham ind til hende. Det var et betydningsfuldt Øjeblik for

hende, da hun første Gang stod overfor denne Danmarks største Aand. Hun følte sig saa afgjort som den lille overfor denne Kæmpe, og det er helt rørende at se, hvorledes hun bagefter i et Brev til en af sine Venner udtrykker sin Angst for, at hun skal have gjort et ugunstigt Indtryk paa Grundtvig, og hun vilde dog saa gerne, at han skulde synes om hende. Kort efter holdt Grundtvig paa hendes Anmodning nogle Forelæsninger med paafølgende Samtaler for hende og hendes Hofdamer; Emnet var Nordens Historie. Derefter udvikledes deres Bekendtskab hurtigt, og det blev snart til et trofast Venskab, der ogsaa strakte sig til Grundtvigs Hustru og Børn. Karoline Amalie sagde ofte, at Grundtvigs første Hustru var en af de Kvinder, hun satte mest Pris paa. Hendes Forhold til Grundtvig havde vel nok en noget anden Karakter end det til Peter Rørdam; medens hun overfor den sidste var fortrolig og hjertelig som en jævnaldrende Søster eller Veninde med maaske et lille bitte Stæk af Moderlighed, saa var hendes Forhold overfor Grundtvig som Lærlingens overfor Læreren, som den unges overfor en ældre Raadgiver og Ven. Hun saa op til Grundtvig som til ingen anden i vort Land; hun havde fuld og hel Forstaaelse af den store Gerning, som vor Herre havde kaldet ham til, og hun tilegnede sig efterhaanden hans Syn, baade i kirkelig og folkelig Henseende; saa det blev til Liv i hende. Vanskeligst var det for hende at komme med til Grundtvigs Syn paa det levende Ord, og det var først, da hun var 70 Aar, at hun kunde skrive til en af sine Venner: »Det vil glæde Dem at erfare, at i dette Efteraar er ved at læse i Grundtvigs kristelige Børnelærdom det levende Ord ganske anderledes gaaet op for mig end tidligere, og jeg synes at spore mere Liv hos mig. Bed nu for mig, Silding, at Livstegnene i Bekendelse, Forkyndelse og Lovsang, rigtig maa opstaa i mit Hjerte.« Men til Trods for hendes stærke Følelse af Grundtvigs Storhed, tabte hun aldrig sig selv i Forholdet overfor ham, og hun var ikke bange for at sige ham sin Mening, naar hun syntes, han gjorde noget Uret. Da saaledes det store Møde paa Skamlingsbanken havde været holdt 1844, og Grundtvig havde sendt Dronningen en ildfuld Skildring deraf, saavel af »Bondesønnen, Bondekarlen, Folkehelten fra Sommersted« som af sin egen Glæde ved at tale til de mange Tusinder og mærke aabne Øren for Danmarks Livssag hos denne store Mængde, da skrev Dronningen ham kort efter et Brev til, hvori hun skarpt dadlede ham for hans Deltagelse i Mødet. Hun mente vel, at det var galt at sætte Uro i Sindene, at sætte Splid imellem Kongens danske og tyske Undersaatter. Selv om man, skriver hun, kunde undskylde Grundtvig som Digter og Historiker, saa kan man ikke undskylde ham som en Herrens Tjener, og hun er overbevist om, at Vorherre misbilliger hans Fremfærd. At Grundtvig, trods Dronningens Dadel, ikke forandrede sit Syn paa Sagen, siger sig selv; og at han

heller ikke ellers var bange for, hvad han sagde til Karoline Amalie, paa samme Tid, som han aldrig glemte den Ærbødighed, han skyldte *Dronningen*, kan ses af følgende lille Træk, som hun selv fortæller saaledes: »Straks efter at jeg blev Dronning, havde jeg en Samtale med Grundtvig, under hvilken han sagde: »Men Gud bevares, hvor Deres Majestæt er uvidende i Kristendommens Hovedsandheder!« Og han havde saamænd Ret. Men Gud være lovet, at det siden har klaret op for mig, saa jeg nu ikke alene kan bøje mine Knæ i vor Herres og Frelses Jesu Kristi velsignede Navn, men i det kan lægge mit Hoved til Hvile og dø.« Skønt hun, som sagt, fuldt ud tilegnede sig Grundtvigs kirkelige Syn, blev hun derfor ikke ensidig eller uforstaaende overfor andres Standpunkt. Uvenskabet mellem Grundtvig og Mynster og navnlig Mynsters overlegne, afvisende Opførsel overfor Grundtvig var hende en stor Sorg. I et Brev til Mynster skriver hun, at hun er sikker paa, at den Dag vil komme, da han og Grundtvig vil blive forsonede (dette Haab gik dog, som bekendt, ikke i Opfyldelse), og »da«, skriver hun, »vil den danske Kirke fejre sin Trolovelsesfest.«

Man kan vel vide, at Karoline Amalie med sit store Hjertelag for alle sine Venner ogsaa viste dette overfor Grundtvig. Mange var de Vennetjenester, baade økonomiske og andre, som hun viste ham, og altid gjorde hun det paa den fineste og hensynsfuldeste Maade. En Gang satte hun ham i Stand til at foretage en Englandsrejse, hvad der var et stort Ønske hos ham. Aaret efter havde Grundtvig en svær Sygdom, baade legemlig og aandelig, og det holdt haardt at komme til Kræfter igen. Baronesse Stampe gjorde i et Brev Dronningen opmærksom paa det ønskelige i, at Grundtvig kunde komme paa Landet om Sommeren, og Dronningen takkede hende i sit Svar saa meget, fordi hun havde skrevet det til hende, men tilføjede, at hvor gerne hun end vil stikke sig selv bagved Baronesse Stampe, hvem Æren for Tanken tilkom, saa vilde hun bede om selv at maatte forære Grundtvig dette Landophold; thi naar Gaven til et saadant Ophold kommer fra Kongen og mig, tror jeg, den mindst saarer hans Delikatesse, og at glæde og vederkvæge denne kære Ven er jo Hovedhensigten.«

Det ligger i Sagens Natur, at, skønt Karoline Amalie elskede Danmark og det danske Folk over alt i Verden, saa var der dog meget i Forholdet mellem dansk og tysk, som hun i Følge sit Udspring og Slægtens Traditioner ikke til at begynde med kunde have et fuldstændig uhildet Blik for; men det skal dog siges, at hvor tidlig i hendes Liv end det slesvig-holstenske Oprør var kommet, saa vilde det hos hende have mødt den skarpeste og mest udelte Misbilligelse. Som det var, blev hun allerede en god Stund, før det brød ud, fuldstændig klar over

dansk og tysk og sit eget Forhold dertil, særlig vistnok hjulpen af Rørdam og Grundtvig, af hvilke navnlig den sidste ikke lagde Fingrene imellem, naar han syntes, hun manglede noget i den Henseende.

1839 døde Frederik den Sjette, og Prins Kristian kom paa Tronen. Det var vanskelige Tider, og der hørte en fast Haand og et klart Blik til at træffe det rette, Ting som Kristian den Ottende ikke altid havde trods sit utvivlsomt danske Hjertelag. Mange af hans Foranstaltninger vakte stor Uvilje baade i Sønderjylland og hos det nationale Parti her oppe. Det var svære Tider for Karoline Amalie, og sværere blev de endnu, da Misstemningen særlig vendte sig mod hende, fordi store Dele af Folket, som ikke kendte hende, tillagde hende tyske Sympatier og mente, at den tyske Indflydelse, som man syntes at spore hos Kongen, skrev sig fra hende. Der var Tider, hvor hun knap kunde vise sig i sin Vogn paa Gaden, uden at der blev raabt efter hende, man sang grimme Viser, ja endog spyttede efter hende. Dog varede dette heldigvis ikke ret længe.

Da Karoline Amalie 1848 mistede sin Mand, syntes hun vel, at det var den største Sorg, der kunde ramme hende. Men det blev dog sværere, meget sværere, da hun faa Maaneder senere maatte se sine Brødre som Fædrelandsforrædere, som Oprørere mod deres lovlige Herre og Konge. Da gik der som et Sværd igennem hendes Hjerte. Hun slap ikke Kærligheden til sine Brødre trods deres Forvildelser, men hun var ikke et Øjeblik i Tvivl om, hvordan deres Færd maatte betragtes. Endnu troede hun dog paa deres Mandighed, men da hun hørte, at Prinsen af Noer, efter at have udtalt de brammende Ord: »Lad os slaa Danskerne, hvor vi finder dem, lad ingen fremmede Tropper tage Lavrbærrene fra os, paa Ærens Dag er jeg hos Eder,« dog ved det første Sammenstød tog Flugten, sagde hun: »Og jeg, som dog troede, at min Broder i det mindste var en dygtig Officer og en kæk Soldat, men *ikke en Gang dette!*« Flere Aar senere sagde hun til en Ven: »De kan tro mig, at naar jeg har takket Gud for Danmarks Sejr, og *det har jeg altid gjort*, da er det tit sket med et blødende Hjerte.«

Der kunde fortælles mange, mange Træk om Karoline Amalie, hvilke vidner om hendes store Kærlighed og Ydmyghed, og som tillige viser den store Jævnhed og Ligefremhed, hvormed hun omgikkes alle, og som hos hende var saa forunderlig forenet med *virkelig* Fornemhed og Majestæt; men det kan desværre ikke naas her. Kun eet lille Træk maa vi have med, som viser os hende i et Forhold, vi ikke har set hende i før: Forholdet til hendes undergivne. En Gang — hun var gammel den Gang og behøvede Hjælp — havde faun faet at vide, at en af

hendes Kammerjomfruer havde faaet nogle Slægtninge, som hun gerne vilde træffe, til København paa Gennemrejse, men at hun ikke vilde tale til Dronningen derom, da Dronningen jo dog umulig kunde undvære hende. Saa om Aftenen Kl. 7 ringer Dronningen paa hende og beder hende hjælpe sig i Seng. Kammerjomfruen bliver bange, at Dronningen er syg; men efter at være kommen i Seng og have faaet en Bog og et Bord med en Lampe hen ved Siden af sig, siger denne: »Aa, nu ligger jeg saa dejligt! Se saa, nu kan De saamænd gerne gaa hen til Deres Slægtninge og tilbringe Aftenen hos dem.«

Et lille Træk endnu maa vi have med, da det er altfor kønt til at forbi gaas. Det var en Gang, Dronningen fik at vide, at en lille Pige fra hendes Asylskole, Datter af en fattig Arbejdsmand, laa meget syg af Lungebetændelse. Da Skolens Forstanderinde en Dag var oppe hos Dronningen, spurgte denne til den lille Pige, om hun fik god Pleje og havde en god Seng at ligge i. Dertil svarede Forstanderinden, at Barnet havde en god og kærlig Moder, som gjorde for hende, hvad hun kunde, men til Seng havde hun kun to skrøbelige, haarde Stole. Dronningen sagde ingen Ting straks, men næste Morgen tidlig fik Forstanderinden et Brev fra hende, hvori hun skrev: »Da jeg i Aftes kom i min gode Seng, tænkte jeg paa den lille syge Pige, som led og laa saa daarligt, og jeg skammede mig. Vil De gøre mig den Tjeneste at købe en god Seng og Sengklæder til hende saa hurtigt som muligt. Og for at hun straks kan lægges i den, sender jeg hermed af mine Lagener.« Kl. 10 laa den lille Pige i den fattige lille Stue paa Kristianshavn i en dejlig Seng med snehvide Lagener med Dronningekrone paa. Da hun blev rask, kom hun i lang Tid hver Dag paa Amalienborg for at faa styrkende Mad fra Dronningens eget Køkken. Hun døde 22 Aar gammel i sin egen Seng med Dronningens Billede foran sig.

Havde Karoline Amalie da ingen Fejl? Jo, sikkerlig havde hun det, saa vist som hun var et svagt Menneske og en Synder, som vi andre; man har aldrig hørt om hendes Fejl, og jeg tror, at de i hvert Fald i ualmindelig ringe Grad gik ud over andre. Jeg har peget paa hendes Forhold til Frederik den Syvende, hvor der synes at have været en Mangel hos hende. At hun i sit Hjerte maatte kæmpe mod de samme Fristelser, som vi andre, kan ses af følgende lille Træk: Paa halvtredsindstyveaars Dagen efter hendes Indtog i København som Prins Kristians Hustru, lagde hun Grundstenen til en Bygning, som Folket forærede hende til hendes Asyl og Asylskole, og ved den Lejlighed bad hun to af de tilstedeværende Damer om at komme op til hende om Eftermiddagen, da hun havde noget at sige dem. De kom, og hun sagde da omtrent saaledes: »Da jeg

som Prinsesse i nogle Aar havde fulgt mit Hjertes Lyst at gøre lidt for de fattige Børn, kom der en Hovmodsfølelse op i mig, som om jeg havde gjort noget stort. Jeg spaserede den Gang tit paa Volden med mine Damer, og da jeg saa en Bygning blive opført paa den saakaldte Dronningens Bastion, fik jeg virkelig de Hovmodstanker, at det var en Bygning, som Folket vilde opføre og forære mig til Tak for mine gode Gerninger. De kan da tænke Dem min Ydmygelse, da Bygningen viste sig at blive til en Vejrmølle! Jeg gik dog saa lidt i mig selv og fik Øjnene op for, hvor lidt jeg havde gjort for de kære Børn, thi hele Besværet ligger jo paa Plejemoderen. Nu er jeg gammel og nu skænker Folkets store Kærlighed mig virkelig en Bygning til mine fattige Børn; men saa sørger den gode Gud for, at den kommer til at ligge skraas over for den omtalte Mølle, for at han daglig kan holde mig i Ydmyghed og vise mig, hvor lille jeg er. Det er, for at De ikke skal have for gode Tanker om mig, at jeg fortæller Dem dette.«

Karoline Amalie overlevede sin Ægtefælle i over tredive Aar. Hun delte med os andre den store Sorg over Sønderjyllands Tab i 1864; men hun delte ogsaa Haabet om dets Genforening med os. Hun havde en lys, mild, fredfyldt Alderdom. Efter en Sygdom, som hun havde fire Aar før sin Død, blev hendes legemlige Kræfter færre; men hendes Aandskraft var usvækket til det sidste. Blandt hendes nærmeste Venner i hendes senere Aar var vor nuværende Kongefamilje, hvem hun fra den ældste til den yngste omfattede med stor Kærlighed, og som til Gengæld elskede og saa op til »Tante Enkedronning«. Om Sommeren, naar Kongefamiljen boede paa Bernstorff, tilbragte de for det meste Søndag Aften paa Sorgenfri.

Den 6. Marts 1881 blev hun syg; hun laa saa kun et Par Dage, og om Aftenen den 9de sov hun stille hen, omgiven af Kongefamiljen, Biskop Martensen og nogle af sine Damer. Hun havde i sin sidste Vilje bedt om, at »kærlige Hænder vilde folde hendes Hænder over Brystet«; dette blev gjort af Kammerfrøken Rosen, som i 37 Aar havde været hendes trofaste Tjenerinde. Hun havde ogsaa bedt om at faa sin Brudekjole med sig i Kisten og hvile sit Hoved derpaa, saa til det sidste levede hun i Tanken paa sin Ægtefælle. Sin Formue havde hun testamenteret til sit Asyl og Asylskolen, saa deres Eksistens er sikret for lange Tider. Hvad var saa Karoline Amalie? Hun var ingen ualmindelig stor Aand med overlegent Blik eller Statsmandsklogskab. Hun var ingen Elisabeth, ingen Margrethe; men hun var det, der var bedre; hun var en *Kvinde* i den ædleste og fuldeste Betydning af Ordet, og hun var saa sand, saa meget sig selv, at hun vilde have været den samme i den simpleste Hytte, som hun var paa Dronningestolen.

Hun var et *Menneske*, som fandt sig selv i Livet i Gud, et Menneske, i hvem der var Grøde og Vækst fra hendes tidligste Ungdom til hendes sidste Dag, saa hun altid gik fremad, altid opad. Og hun var et Menneske, i hvis Hjerte Guds Kærlighed slog saa dybe Rødder, at den voksede op og blev til et Træ, der gav Ly og Skygge til alle, der kom paa hendes Vej, mest dog til de mange fattige Børn. Ja, hun fortjente fuldt det Navn, hun fik, »den kongelige Fostermoder for de smaa«. Grundtvig har i sin Sang: »Vor Alderdoms Trøst og Støttestav«, et dejligt Vers, hvori han ligner Menigheden ved en Kvinde, og hvorved han afgjort har tænkt paa Karoline Amalie, og da det er det bedste Billede af hende, man kan give, vil jeg slutte denne lille Skildring dermed:

Den spejled sig tit paa Jorden saa

i alderstegne Kvinder

med Øjnene klare, himmelblaa,

med rige Ungdomsminder,

med Hjerte varmt, med Hoved lyst,

med prøvet Tro, med Væsen tyst,

med Mildheds-Majestæten.

Kilde

Kvinden og Samfundet. 17. årg., nr. 12-16: ss. (nr. 12) 45f, (nr. 13) 50, (nr. 14) 53f, (nr. 15) 58, (nr. 16) 62. Udg. af Dansk Kvindesamfund, 1901.

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Foredrag, Kongehuset

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/sofie-bruuns-foredrag-om-dronning-karoline-amalie-1901>